

FRA FRANSISKANERMUNKER TIL SOKNEDIKONER I GAMLEBYEN

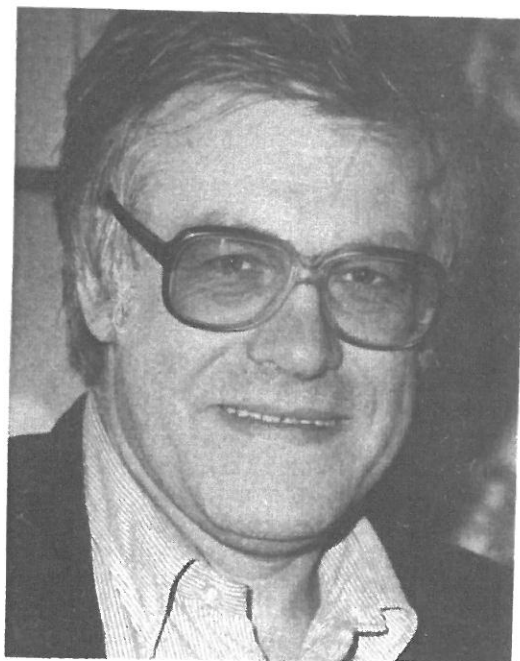
Menighetens hjelpe/omsorgstjeneste fra 1286 – 1986

Fransiskanerne

Middelalderens store sosiale profet og diakon var den hellige Fransiscus av Assisi. Frans fikk en kallelse i 1208/09 til å følge Kristus. Han stilte sammen fra evangeliene en kort ordensregel som et par år senere (1223) fikk pavens godkjennelse. Ordenens hensikt angis i regelen å være etterfølgelsen av Jesus Kristus i evangeliene i fullstendig fattigdom, arbeide for egen og nestens sjelesorg ved forkynnelsen og å være et forbilde.

Brødrene avga sine løfter til ordenens general og kunne etter behov flyttes fra det ene ordenshuset til det andre. De kom særskilt til å knytte sin virksomhet til byene. De ble senmiddelalderens vandrepredikanter, bymisjonærer (likner litt på våre dagers frelsesarmé). Fransiskanerbevegelsen var i hele sitt vesen utpreget folkelig og lavkirkelig indremisjonsbevegelse. I byene var det få sognekirker og de ble til stor hjelp for presteskapat. Både med sitt fattigdomskrav og sitt umiddelbare og ukonvensjonelle syn på sjelesorgen hadde de en oppgave å fylle. Men de kom også ofte i konflikt med sognegeistligheten – da de øvet sjelesorg i alle sogn. De rettet sin virksomhet mot alle samfunnsklasser, og ved at de la vekt på ikke å glemme de fattige og forkomne fikk deres virksomhet en sosial rekkevidde og profil. I stedet for å vente på menigheten i sine kirker oppsøkte de folket der de samlet seg på marknader og folkefester, arbeidsplasser og på gater og streder. Paven forbeholdt seg retten til å avgjøre hvor fransiskanernes ordenshus skulle ligge. Til hvert or-

Amanuensis Alf B. Oftestad ved Diatahs holdt dette foredrag ved 700 årsjubileet for Gamlebyen kirkested i Oslo. Han viser her hvordan bærende elementer i diakonien har overlevd skiftende forhold.

denshus hørte et område hvor brødrene virket. Bevegelsen var ved Frans død, 1226, spredt over hele Europa. Sist kom fransiskanerne til Norge – altså mot slutten av 1220-årene. Også i vårt land fikk de en betydelig innflytelse hos konger og stormenn. Magnus Lagabøter viste forkjærlighet for fransiskanerne, likedan hans sønner.

Da de fikk sitt tilholdssted i Oslo må det vel skyldes at det her allerede fantes et dominikanerkloster fra 1230-årene. De hadde tillit blant konger og stormenn. Det var hertug Håkon av Norge den senere Håkon V Magnusson, sønn av Magnus Lagabøter, som med kong Eriks vilje og folkets ønske i Oslo by og bispedømme, som i 1286 innkalte noen av fransiskanerbrødrene fra Danmark til Oslo og ga dem en tomt å bygge kirke og hus på.

Fransiskanerne ble kalt berfætta-brædror á Lykkium.

Men biskop og sokneprest prøvde å forhindre fransiskanerne å få tomt og å bygge. Biskop og sokneprest støttet dominikanerne – de lærde munkene. (Pavebrev fra Nikolaus IV 11. nov. 1291). Fransiskanerne sto imidlertid under paven direkte og tross i heftig strid og bannlysning fra biskopen, fikk de bygge.

Fransiskanerne eller gråbrødrenes kirke St. Halvardskirken og deres kloster og konvent, ble en del av byens geistlige liv. Håkon V bevarte også som konge interesse for klosteret ordnet med dets økonomi og utbetaling av testamentar til klosteret. Desverre hører vi ikke om gråbrødrenes konvent utover middelalderen. Men at de betød mye her som andre steder er sikkert. Og

Gamlebyen menighet arrangerte utstilling med tema «Diakoni» i anledning jubileet i høst. Nåværende soknediakon, Gunn Johansen, var svært fornøyd med tilstrømmingen til denne «diakoni-utstillingen» som markerte ulike epoker i menighetens diakonale engasjement. I lange perioder lå tyngdepunktet på institusjonsdiakonien markert med pasientsengen ovenfor.

da de ikke eide noe og var enkle i tale, ferd og fromhet, fikk de kontakt med alle. Det meste av omsorgsarbeidet i middelalderen var jo knyttet til klostrene. Forsørgelseanstalter for fattige, syke og gamle ble grunnlagt dels av klostrene, dels av geistlige eller verdslige stormenn. Anstaltene de kaltes hospitaler eller spitaler. Uansett hvem grunnleggeren var, hadde de et kirkelig preg. Formålet var å gi nødlidende syke anledning til å oppholde seg der, kanskje bli helbredet eller dø, mens de tidligere var blitt ført gard i mellom, syke og halvdøde. Noe av denne omsorgstjenesten preget vel også fransiskanernes konvent her i gamle Oslo, men alle tiggerklostrene hadde trangt om plassen – derfor kunne man ihvertfall ikke kjøpe seg inn som proventfolk i andre klostre.

Reformasjon og tiden som fulgte

Reformasjonen i 1537 gjorde kirken til en statskirke. Prester og diakoner ble tjenestemenn – offentlige tjenestemenn – og vi fikk de mange kirkerecesser og ordinanser gitt av kongeloven for staten og kirkens orden og for omsorgstjenesten eller diakonien.

Samarbeidet mellom kirkelige og verdslige myndigheter hadde vært ganske intimt i middelalderen. Vi så det ved opprettelsen av f.eks. fransiskanerklosteret. Men nå etter reformasjonen var det så avgjort kongen som var suveren også i kirkelige saker – og hans embedsmenn var de alle enten i eller utenfor kirken. Fra reformasjonen til 1845 var Norge et strengt statskirkelig samfunn med et embetsvelde som også styrte menighetens omsorgsarbeid.

Grunnlaget for kirken og menighetens liv fra reformasjonen av i Kristian III's to riker, Danmark og Norge, ble lagt i og med Kirkeordinansen 1537, (først på latin, så på dansk 1539, senere på norsk 1607).

Etterhvert (1600-1700 tallet) ble kongen mer eneveldig. Han talte, påbød og skrev ut lover. Kirken var ikke selvstendig.

Men kongen hadde samtidig den selvfølgeriske plikt som en kristen fyrste og utøve et landsfaderlig omsorg for folkets åndelige vel, beskytte kirken og selv bøye seg for Guds Ord som høyeste norm.

Kirkeordinansen fortalte hvordan kirken skulle drive sin diakoni eller omsorgstjeneste – selvsagt sammen med de verdslige myndigheter, etterhvert i regi av disse.

Menighetens omsorgsarbeid fulgte to linjer som nok var vevet inn i hverandre.

- 1) En omsorgstjeneste mer eller mindre knyttet til gudstjenesten (Diakontjenesten).
- 2) En direkte menighetsmessig hjelp gjennom hospitalene og spitalene.

Diakontjenesten

Helt fra kristendommens innførelse hadde det vært en diakontjeneste i menigheten. I den katolske tid hadde diakonene helst gudstjenestelige oppgaver – og hjalp presten. Den dansk-norske kirken ville med kirkeordinansen bevare diakontjenesten. Prester og degner (diakoner) skal nyte de samme privilegier som de hadde i bispenes tid, heter det. Degnen ble valgt av superintendenten (prot. biskop) og ble prøvet av denne, (i latin og andre kunnskaper). Degnen ble bestikket av kongen.

Den norske kirkeordinansen påbød at det skulle opprettes økonomisk grunnlag for en diakontjeneste i hvert sogn og degnen skal avlønnes kirkelig.

Degnets oppgaver:

- 1) Liturgiske
- 2) Kateketiske
- 3) Karitative (omsorg, administrasjon)

Forts. fra side 9

1) Liturgiske

Ringe og syng. Lede kirkesangen. Lese introitus, kollektbønner, epistel, evangeliet og trosbekjennelsen. Prestens assistent ved dåp, skriftemål, nattverd, brudevielse, sognebud og begravelser (i nødsfall kunne han preke). I 1635 ble det innført legemannsmesser holdt av degnen og i 1644 fikk vi den såkalte klokkerbønnen.

Degnen var også kontaktpunkt mellom verdslig øvrighet og kirken. I Fredrik den III's recess, 1655, heter det at klokkeren skal meddele fiscalen hver lørdag hvem som skal vies, dessuten passe på at prestens preken over et fornemt lik ikke varte lenger enn en time og over andre lik kortere. Degnen passet på at presten fulgte lov og orden, sed og skikk.

2) Kateketiske

Den viktigste endringen i sokne-degnens oppgaver var at han skulle undervise folk, i barnelærdommen, d.v.s. katekismen en gang om uken, fra 8-års alderen. To ganger i året eksamineres av prest og klokker – senere kalt husforhør. Degnen førte en fortegnelse.

3) Karitative

Både prest og diakon skulle besøke syke, vanføre og fattige. Degnen samlet inn almisser til de fattige i sognet. To diakoner eller kirke-degner til hver sognekirke i kjøbestad samlet inn kollekt under gudstjenesten og førte fattige inn i registret så de kunne få hjelp. Degnen tok hånd om testamentariske gaver og skrev ned testamentet for gamle og syke.

Dessuten påbød Kirkeordinansen at hver by skulle ha en fattigkasse hvor de testamentariske gaver og sjelegavene ble lagt. I denne ble almissene som degnen, fattigforstanderen bl.a. samlet inn under gudstjenestene, også lagt. Det gjaldt ikke bare høymesser, men også aftensang, katekismemesser og vielser. Den bærende faktor i det almennelige hjelpearbeidet var den frivillige almisser i og utenfor gudstjenesten.

I kirkene ble det altså samlet inn penger til fattige og til institusjoner

for syke, gamle og fattige. I 1555 fikk biskopen påbud (av kongen) at fattig-tavlene – de avlange trekassene med håndtak – skulle regelmessig bæres rundt hver søndag.

Man regnet med tre kategorier av fattige og virkelig trengende:

- 1) Hospitalslemmene
- 2) Husfattige, dvs. de som hadde lite husvære og som ikke kunne livberge seg uten hjelp.
- 3) Legdslemmer, dvs. enslige, husløse kvinner og menn – uføre som flyttet fra bondegård til bondegård med gratis opphold.

Kristian V's norske lov fra 1686 som forble gyldig i store trekk nesten fram til vår egen tid, følger stort sett Kirkeordinansen og pålegger embedsbærerne, vesentlig prestene, mange omsorgsplikter ovenfor fattige og trengende. Presten ble etterhvert mer i sentrum i det diakonale virke, på bekostning av diakonene.

På 1700-tallet ble degneembedet splittet opp i en rekke funksjoner og betegnelser. Vi fikk løpe- og setedegn. Degnekallet tilfalt ofte institusjoner eller embedsmenn, gjerne rektorer ved katedralskolene i byene. De sendte sine studenter ut for å gjøre tjeneste ved gudstjenestene. Løpedegnerne var både upålitelige og unge (14-15 år). Setedegnen var ofte en bondesønn eller en håndverker. Han var mer populær, da han kom fra folket, men kunne mindre. På 1700-tallet forsvant løpedegnen.

Fra «undervisning og omsorg» til lærer med klokkeoppgaver

I 1739 under Kristian IV, kom pietismens skoleformer. Hensikten var å utvide degnens katekismundervisning til alminnelig folkeskole, med kristendom, lesning, skrivning og regning. Det gamle degnekall gikk over til å være klokkerkirketjener med litt undervisning til å bli skolelærer, med litt tjeneste i kirken. Kirkens omsorgstjeneste (diakoni) led under dette.

Degneembedet (diakoneembedet) i sin opprinnelige form, forsvant. Vi fikk omgangsskole og degnens ka-

ritative virke ble ivaretatt av det offentlige helse- og sosialarbeid og/eller av institusjonsdiakonien.

Skolelæreren overtok degnens gudstjenestlige oppgaver og førte kirkebøkene (klokker og kirkesanger). Man fikk andre stillingskategorier som erstattet degnens praktiske oppgaver: kirketjener, organist, graver og prestens medhjelper.

Den omsorgstjeneste som degnen (eller diakonen) opprinnelig hadde, også i reformasjonstiden, var falt bort. Han var blitt kirkesanger, klokker og underviser (lærer).

Hospitaler

Den viktigste diakonale arv som de første evangeliske lutherske generasjoner overtok fra middelalderen var hospitalene, eller de ulike institusjoner for vanføre, syke og gamle. Før hadde de gjerne tilknytning til klostrene. Ved reformasjon ble de lagt under kronen, dvs. kongen hadde det største ansvaret. Noen av hospitalene ble nedlagt, noen ble slått sammen. Andre ble reorganisert og fornyet og nye ble opprettet, spesielt i byene (ikke minst barnehjem). Et nytt var Oslo Hospital.

Vi vet at Kristian III i 1538 ga «Gråbrødre kirke og kloster» til Oslo's borgere. Stiftelsen Oslo Hospital ble grunnlagt i 1538 på dette fransiskanerklosterets grunn. (Klosteret ble revet ved reformasjonen). Man hadde nå omsorg for 16 «gamle, sjuge og saare». Det ble et aldershjem for rettskafne og ubemidlede. Men først i det 17. århundre

trengte navnet Oslo Hospital litt etter litt gjennom som stiftelsens offisielle navn.

Hva sier så Kirkeordinansen og de senere Ribeartiklene (1542) om hospitalene?

«Hospitalets Forstander (en slags diakon) skal føre et fromt og gudfryktig levned. Forstanderen maa ogsaa have en Vogn og sende den ud for at tigge i hele Lenet, for at de fattige ogsaa kan nyde godt af Al-

Forts. side 11

Over fra side 10

misser. Og hvor Vognen kommer frem, skal Landsbypræsterne gøre sig Flid med at formane Folk til Kærlighedsgærninger».

– «Paa Sognepræsternes og i Byerne Raadenes Forslag, skal Diakonerne indlægge de fattige, som er virkelig trængende eller vanføre, og ikke mere indlægge, hvem de selv lyster, men kun saadanne, som mest trenger dertil.

Dem skal Sognepræsten ogsaa besøge en eller to Gange om Ugen, og dersom han finder, at det paa en eller anden Maade forsømmes noget i den Pleje, de fattige skal have, da skal han gjøre Forstanderen opmærksom derpaa, og hvis han ikke vil høre, skal han bringe Sagen for Diakonerne». – (Ingrid Semmingsen m.fl.: Oslo Hospitals historie, 1939).

Ikke for de «urene»

Men det var bare verdige fattige og trængende som ble tatt imot av hospitalen. I 1546 kom det en lov om at «...løse og fordærvelige kvinder som ved løsaktig levnet ere blevet fordervet enten av pocker, franzoser, syfilis eller af andre urene eller spedalske Sygdomme de skulle efter denne Dag ikke bli tatt inn i Hospitalet og motta Underholdning,» – moralen var viktig.

«Det skal ej tilstædis dem, som i Hospitalerne ere indtagen, at gaa ofte i Byen, uden alleneste til Kirken, uden Forstanderens Forlov, ej heller gaa om at betle, eller tage sig anden Idræt for, enten med Drik, Rettergang, eller andet saadant, som Rette Hospitals Lemmer ikke sømmer». (Oslo Hospitals historie).

Organisert tiggeri innenfor menighetsgrensene.

I 1558 under Kristian III, fikk man en recess, som ga fattige og syke lov til å tigge innenfor sin by, sitt sogn eller prosti, dersom de kunne vise fran et tiggerbrev eller et merke (av metall) fra borgermester

og råd – på landet fra kirkeverge eller sogneprest. Alle andre tiggere skulle vises vekk fra byen eller soknet. Senere ble det gitt straff for overtredelser.

Det var nemlig et prinsipp at hvert sogn skulle syte for sine fattige og trengende. Dermed ville soknefolket kjenne mer overfor sine fattige, gamle, vanføre og foreldreløse. En kunne lettere øve kontroll med at arbeidsføre ble nødt til å arbeide for føda – det bestemte også Kristian V's lov.

Altså innen distriktet ga man hjelp til sine. På grunn av personlig kjennskap og oversiktlige sosiale forhold var det også lettere for presten og andre å øve åndelig påvirkning som alltid fulgte med omsorgen for at den skulle bære de rette frukter.

I det hele tatt hadde prinsippet om organisert omsorg i soknet den store fordel at folk ikke ble revet bort fra sitt naturlige miljø, men fikk ta del i det samunnsliv som vanlige mennesker kunne glede seg over i by og bygd.

Hospitalet og kirkens omsorg.

I store trekk er utviklingen av Oslo Hospital i de hundre år som fulgte, typisk for hospitalvesenet i Norge. Det ble institusjonene, anstaltene og hospitalene som tok hånd om trængende, syke, gamle og umyndige. Hospitalvesenet var kirkens omsorgstjeneste, skal vi si, helt opp til vår tid. Fra reformasjonen alltid i samarbeid med offentlige myndigheter, stat og kommune. Først ved midten av forrige århundre reiste de kristelige organisasjonene sine institusjoner og anstalter på eget legmannsinitiativ. Disse var selvstendige og frie i forhold til embedsvelde og offentlige myndigheter.

Menighetens omsorgsarbeid var altså helt fram til vår egen tid institusjonens og anstaldiakoni – stort sett.

Oslo Hospital var og ble et typisk eksempel på en omsorgstjeneste som begynte som et samarbeid mellom kirken og de offentlige

myndigheter (representanter for kirken, kongen og byen ledet hospitalet), men som ble et rent offentlig, kommunalt foretagende.

Hospitalets oppgave var å gi underhold og pleie til fattige, syke og såre, heter det i samtidens dokumenter (dvs. stiftelsesdokumentet). Det var et fattighjem og sykehus for pleiepasienter, - uføre, men likevel levedyktige. De døende kom ikke inn. De fleste var gamle.

Strengt reglement

Forstanderen var fremdeles leder av Hospitalet. Han var blitt en kongelig bestillingsmann på en ganske annen måte enn før. Forstanderen på 1700-tallet, ble antatt utelukkende etter faglige kvalifikasjoner som var mer nødvendig enn før. Det hele var et ledd i en større sentralisering. Sentraladministrasjonen fikk bedre kontroll over de lokale ombudsmenn. På den måten ble hele embedsverket mer pålitelig og funksjonsdyktig. Forstanderstillingen var blitt et lite hjul i dobbeltmonarkiets store og innviklede embedsverk.

Hospitalsreglementet blev ved den nye fundasen (1620) ikke bare mer detaljert, men også strengere enn før.

Hospitalsreglementet i fundasen gav i det hele detaljerte straffebestemmelser for de forskjellige forseelser. Det var straff for å røyke tobakk, for «banden, skjenderi, slagsmål og tyveri».

Kun for de få

Oslo Hospital ble opprettet for at det skulde ta seg av «fattige, sjuke og såre» mennesker. Men sjansene til å komme inn der var små for de fleste, for Hospitalet klarte ikke å forsørge mer enn ca. 20 mennesker, til tross for sine store eiendomsbesittelser. Først etter at alt jordegodset var solgt i 1736, blev Hospitalets effektivitet større. Nå fulgte en storhetstid, og Hospitalet kunde da det stod på høiden, gi underhold til over 100 mennesker. Men det varte ikke mange år.

forts. s. 12

Forts. fra side 11 Staten inn

Det ble en gradvis innsnevring av Hospitalets virkeområde som henger ihop med en almen utvikling i vår sosiale historie. Fra gammel tid hadde staten lite med forsorg å gjøre, hverken med forsorg for syke, vanføre eller fattige.

Etterhvert begynte imidlertid staten å ta opp stadig flere oppgaver, og på 1700-tallet tok den også til å gripe regulerende inn når det gjaldt omsorgen for syke og fattige.

Sinnsykeforpleining

Men den oppgave som krevde de største utlegg, var forpleiningen av de sinnsyke. Sinnsykeforpleining var ikke noen helt ny oppgave for hospitalet. I 1735 hadde en sinnsyk pike, Birthe Jonsdatter, drept sin husbands spebarn. Myndighetene benådet henne «fordi hun var plaget med raseri» og bestemte at hun skulde få plass og forvaring i Oslo Hospital. Noen måneder senere kom et reskript som bestemte at alle hovedhospitalet skulde innrette et eller to værelser for uregjerlige sinnsyke. Dette skulde følgelig også gjelde Oslo Hospital. Av regnskapsene kan en se at det leilighetsvis kom inn sinnsyke eller åndsvake folk i hospitalet.

I reskript av 25. januar 1776 forordnet man oppførelsen av et dollhus ved Oslo Hospital. Det var den første anstalt i landet som var innrettet spesielt til de sinnsykes forvaring. Dollhuset hadde plass til 16 pasienter, «avsindige» som de kaltes i tidens språk, og dessuten til en oppasser som også skulde sørge for mat til pasientene, være deres spisemester.

Hospitalet ble derfor etter dette to sosiale institusjoner: Det opprinnelige Hospital som nå er Hjemmet for eldre damer, en slags trygdebolig, og så Sinnsykeasylet som nå er Hospitalets psykiatriske sengeinstitusjon med ca. 40 pasienter. «Daghjemmet» er under avvikling, bare 5-6 gamle er igjen.

Fornyselsen av diakonien på 1800-tallet

De store og dyptgripende vekkel-sene dannet bakgrunnen og var den direkte forutsetning for fornyelsen av diakonien fra midten av 1800-tallet. Samtidig falt enhetssamfunnet etterhvert fra hverandre. Kirke og samfunn ble ikke lenger holdt sammen av en konge og et embetsverk forpliktet på Guds Ord som høyeste norm. Det utviklet seg en pluralisme hvor normalborgeren ikke lenger var en kristen. Folkets suverenitet og vilje ble høyeste autoritet i samfunn og kirke. Det begynte i forrige århundre, det ble tydeligere i vårt. Både i kirke og samfunn var organisasjonene og foreningene ofte dominert av sterke personligheter som fikk bestemme hva som skulle skje.

Det var institusjonsdiakonien som først og fremst fikk vind i seilene. De store sykehusene ble bygget for diakoni og ble knyttet til sykepleie først og fremst. Først Diakonissehuset 1868, på Grønland – senere på Lovisenberg. Så Diakonhjemmet for den mannlige diakoni, 1890. Menighetssøsterhjemmet 1915 og Bergen Diakonissehjemmet 1918. De ble alle reist av venneflokkene, foreningene med kallsbevisste kvinner og menn – sterke personligheter. Først Foreningen for indremisjon i Kristiania i 1955. Og frem for alt kvinneforeningene fra Gustava Kielland av. De strikket og spant for misjonen. Misjon og diakoni gikk sammen i denne tid, ikke bare på misjonsmarken, men også her hjemme.

Cathinka Guldberg var en av dem som ble fostret i dette miljøet. Hun ble diakonissehusets første forstanderinne og drivende kraft. Også Hartvig Halvorsen, Lutherstiftelsens (Indremisjonens) generalsekretær og senere Diakonhjemmets første forstander var en av de dominerende personlighetene.

Menighetsdiakoni

Mange gikk ut i menigheten. Fra 1885 til begynnelsen av dette århundre var mange engasjert i fattig-

og menighetspleie. Kjent er diakonissenes menighetspleie i Trefoldighet, Gamle Aker og Vor Frelasers menighet i Oslo. Diakonissen Gina Auli i Trefoldighet drev Arbeidshjem som fungerte som utdannelsesinstitusjon, oppdragelsessted og arbeidsformidling, hjelp til selvhjelp, – vesentlig for kvinner og barn, men også for menn. Pleie av syke var en del av det sosiale arbeidet.

Mange ble også klokkediakonier. Foreningene og Kristiania Indremisjon den nåværende Bymisjon, drev en allsidig omsorg. Men det ble vesentlig sykepleievirksomhet og institusjonsdiakoni. Foreningene med sin kallsbevisste kvinner og menn, drev arbeidet ved hjelp av basarer og givertjenester. Diakonissene og diakonene var knyttet til sine moder- og faderhus mer enn til menighetene. Likevel forstod man det som kirkelig omsorgsarbeid, men det var i randen av kirkens liv, idet det var foreningene, moderhuset og faderhuset som bar arbeidet fram.

Diakoniatet var nok et spesielt kirkelig oppdrag også på 1800-tallet og frem til vår tid. Vi fikk menighetsråd, det var jo et ledd i en diakonal oppvåkning, og at legfolket tok ansvar.

Og når lov om den norske kirkes ordning taler om menighetsrådets ansvarsområde så sier loven bl.a. «Menighetsrådet skal ha sin oppmerksomhet henvendt på alt som kan gjøres for å vekke og nære det kristelige liv i menigheten, særlig at Guds ord kan bli rikelig forkynt av syke og døende betjent med det, ungdommen samlet om gode formål og legemlig og åndelig nød avhjulpet.»

Men lenge var diakonien knyttet bare til prestens embetsoppdrag, og det helt fra Kristian V's tid 1686. Det ser vi av ordinasjonsritualet. Fra 1940-årene og like frem til 1970-årene ble en diakon/menighetssøster innsatt i menigheten eller til tider innviet som legkristen til menighetstjeneste, idet presten og menighetsrådet hadde ansvaret.

Forts. side 14